

השומר והצייד יצאו ליער

ביקורת חיצונית וביקורת חקירתית: השווה והשונה,
המשותף והמבדיל - משערוריות המאה ה־18 ועד
לקריסות של המאה ה־21 < יהודה ברלב

המטרה: לממן את מלחמת הירושה הספרדית. המלך פיליפ החמישי והדוכס ונדוס | ציור: ז'אן אלו

במבט היסטורי על החשבונאות המודרנית ניתן לראות, כי בתחילת דרכו, עיסוקו של המבקר החיצוני היה בביקורת חקירתית, עם הגדרת מטרות זהה למבקר החקירתית. לאורך הזמן הוא הגיע למעמדו היום, עם מטרות שונות במקצת, כאשר הביקורת החקירתית תית התפתחה כענף משני במקצוע ראיית החשבון.

האירוע של "בועת הים הדרומי" בבריטניה, שהתפוצצה בשנת 1720, היה שילוב של הונאה על ידי המדינה, המחוקקים והציבור. השורשים לרישומים ולדיווחים

רואה החשבון אינו מחויב להיות בלש, או, כפי שנאמר, לגשת לעבודתו עם חשד או עם מסקנה מתבקשת, כי יש משהו לא תקין. הוא כלב שמירה, אבל לא כלב ציד... אסור שרואי חשבון יחויבו על אי גילוי מקרי הונאה מבריקים ועשויים היטב, כאשר אין שום דבר העשוי לעורר חשדם וכאשר הונאות אלה מבוצעות על ידי בעלי תפקידים בחברה ומבלי שיתגלו במשך שנים על ידי הדירקטורים"

(השופט הנרי צ'רלס לופז, 1896).

רו"ח יהודה ברלב, משרד ברלב ושות'. מאמר שלישי ואחרון בסדרה. המאמרים הקודמים עסקו בהשוואה בין הביקורת החקירתית לחקירה הפלילית ורואה החשבון 38, עמ' 85-88) ובין הביקורת החקירתית לביקורת הפנימית (רואה החשבון 40, עמ' 81-84.

"בועת הים הדרומי" במבט הומוריסטי, 200 שנה מאוחר יותר | ציור: אדוארד מתיו וורד

חות הכספיים, עד לרמה של דיווחים כוזבים. כך למשל:

< בשנת 1845 רכש האדסון 10,000 טון של ברזל במחיר של 6.10 ליש"ט לטון ולאחר מכן מכר אותם לחברת Newcastle & Berwick Railway Company (NBRC), שהיתה בשליטתו, ב-12 ליש"ט לטון.

< בשנת 1849 רכש האדסון 900 מניות הוא רשם זאת כרכישה של 10,000 מניות ומכר אותן ל-NBRC ברווח של 145,000 ליש"ט.

< בחברת East Counties Line חולקו דיבידנדים בסך 545,714 ליש"ט בתוך 3.5 שנים, מינואר 1845, כאשר 320,572 ליש"ט היו מתוך ההון של החברה ולא מהרווחים, שלא היו. פרקטיקה זו, של חלוקת דיבידנדים מתוך ההון שגויס מהציבור, היתה נהוגה גם בחברות אחרות בקבוצה ובחברות רכבות בריטיות אחרות. כך גם יכלו המנפיקים להעלות את מחיר המניות שמכרו לציבור, שחשב שחלוקת הדיבידנד משקפת את הרווח של התאגיד.

< מאחר שחוקי הרכבות, שאפשרו זיכיון לחברות הרכבות השונות, הגבילו החברות לקבלת הלוואות בהיקף של עד שליש מהון, עקפו החברות איסור זה על ידי יצירת

והחזיק בבעלות על יותר מ-1,600 ק"מ של פסי רכבת. מפרשה זו התעשר מקצוע החשבונאות בשני חידושים המלווים אותנו עד היום:

1. יצירת דיווח כספי פומבי על ידי חברת London and North Western Railway, שהיתה בבעלות האדסון. הדוח הראשון פורסם באוקטובר 1848 ובעקבותיו הלכו חברות הרכבות האחרות, במטרה לעודד משקיעים להשקיע בהן. דוחות כספיים אלה פורסמו על ידי מנהלי החברות, כאשר לרואי החשבון לא היה תפקיד גלוי באישורם. באותה עת טרם נקבעו סטנדרטים חשבוני נאיים מחייבים, ולכן התאפשרה הצגה מעוותת של רווח, זקיפת הוצאות לרכוש ועוד.

2. שדרוג מעמדו של רואה החשבון, מעבודה טכנית של הנהלת חשבונות לגורם המוביל והמכתוב את הסטנדרטים החשבוני נאיים המקצועיים. שדרוג זה נעשה בראשיתו עם מינוי רואי חשבון חיצוניים על ידי ועדות חקירה של בעלי מניות, על מנת לחקור באופן עצמאי ובלתי תלוי עבורן את הגורמים למשבר, שנוצר עקב התנהלות חברות הרכבות והדיווחים שפורסמו לציבור. דוחות ועדות החקירה של בעלי המניות נסמכו בעיקר על עבודת רואי החשבון החיצוניים.

אחד מרואי החשבון ה"משודרגים" היה ויליאם דלויט, שהקים פרקטיקה עצמאית לחשבונאות בלונדון בשנת 1845, כאשר האירוע המכריע בהתפתחות פירמת דלויט בראשית דרכה היה המינוי שקבל דלויט עצמו, בשנת 1849, לסייע לבעלי המניות של The Great Western Railway. באותה עת, ביקורת ספרי החשבונות של חברות הרכבות היתה נטולת כל חשיבות או משמעות: רואי החשבון לא נדרשו להיות חשבונאים, או אף בעלי הבנה בהנהלת חשבונות.

הלחץ שנוצר על חברות הרכבות לגייס כספים מהציבור ולחץ הציבור לקבלת דיבידנד מהיר על השקעתו, גרם לגמישות קיצונית בכללים החשבונאיים ובהצגה של הדו-

הכוזבים היו סכסוך בין הממשלה לבנק המרכזי על רקע הצורך במימון הוצאות מלחמת הירושה הספרדית (1701-1714) ומגבלה על הדפסת הכסף על ידי הבנק המרכזי.

בהונאה היו משולבים גם רישומים חשבונאיים ודיווחים כוזבים של חברת הים הדרומי, לצורך הנפקות של מניות החברה וגם מעשי שוחד ומרמה. אולם, הדיווח הכספי במקרה זה היה פרימיטיבי יחסית ולא כפוף לחוק החברות וחוקים מקבילים המוכרים לנו היום (שראשיתם במאה ה-19).

בחברת הים הדרומי לא היתה משמעות למעמדו של המבקר החיצוני לדוחות הכספיים, משום שמעמדו הסטטוטורי עדיין לא היה קיים. השקעות הציבור נעשו על פי שמועות שהופצו על ידי הממשלה ולא היו דוחות כספיים פומביים, גם מאחר ולחברה לא היתה פעילות מעשית, והציבור פעל לפי ציפיות עתידיות כוזבות שהוזן בהן.

עם זאת, באירוע זה ניתן לראות כבר ניצנים ראשונים של הונאות ניהוליות ו"חשבונאות יצירתית" מודרנית, שנעשו על ידי מנהלי הכספים. כך למשל, העברות/מכירות מניות לפוליטיקאים ולאנשי האצולה, ללא תשלום, נרשמו כ"הלוואות לשונים" (sundry loans), ושמשו כמקדם מכירות לציבור לרכישת מניות החברה. באירוע זה אנו רואים, לראשונה, מינוי של רואה חשבון לחקירת ספרי החברה, שהביא לגילויים של רישומים כוזבים מבלי להסביר את משמעותיותם והסיבות לרישומים אלה.

הרכבת מובילה את החשבונאות המודרנית

האירוע המאסיבי הראשון של דיווח כספי כוזב היה בתקופת "בועת שגעון הרכבות" (Railway mania) בבריטניה, ברבע השני של המאה ה-19². הדמות הכלכלית הבולטת של אותה תקופה, שזכה לתואר "מלך הרכבות", היה ג'ורג' האדסון, ששלט בשנת 1848 על יותר משליש ממערכת הרכבות בבריטניה

הדוח הראשון פורסם באוקטובר 1848 ובעקבותיו הלכו חברות הרכבות האחרות, במטרה לעודד משקיעים להשקיע בהן. דוחות כספיים אלה פורסמו על ידי מנהלי החברות, כאשר לרואי החשבון לא היה תפקיד גלוי באישורם. באותה עת טרם נקבעו סטנדרטים חשבונאיים מחייבים, ולכן התאפשרה הצגה מעוותת של רווח, זקיפת הוצאות לרכוש ועוד

כמטרת על של עבודתו. זאת, בשונה מהמ־בקר החקירתי ששירותיו נשכרים לעיתים לצורך גילוי הונאות בדיווחים הכספיים והוא פועל בהתאם בכלים של ביקורת חקירתית, על אף שהדוחות הכספיים כבר בוקרו על ידי רואה החשבון החיצוני, שמונה על ידי בעלי המניות של התאגיד.

הנזק מהונאות ניהוליות גדול עשרות מונים מהונאות תאגידיות, על אף שמספר המקרים של הונאות תאגידיות גדול בהרבה מזה של ההונאות הניהוליות. משך הזמן הממוצע לגילוי הונאה ניהולית ארוך יותר, גם מהסיבה שהשפה החשבונאית, של רישור־מים דו־צדיים, מאפשרת דווח כוזב בקלות יחסית.

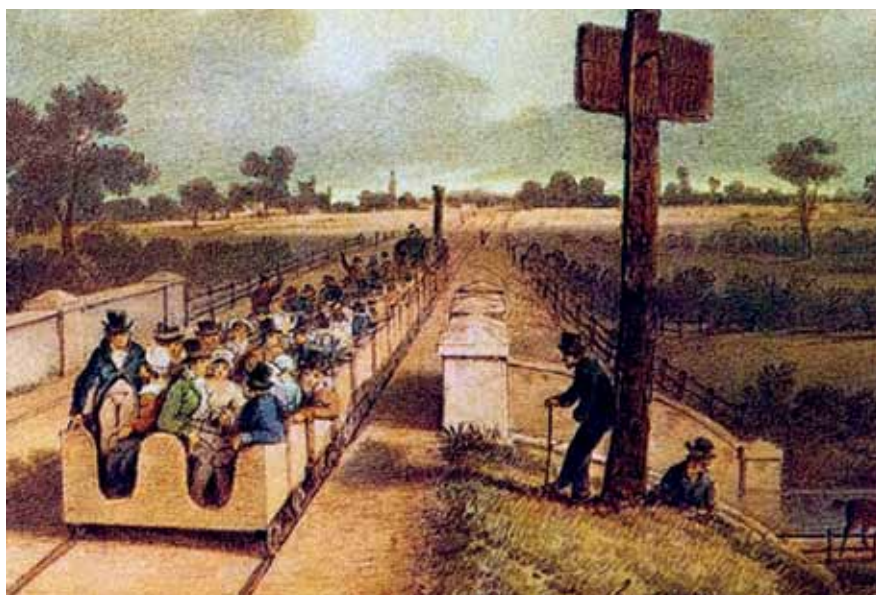
למשל: נושא ההכרה בהכנסה נתון במידה רבה למדיניות מנהלי התאגיד, על אף קיומם של גילויי דעת מחייבים, והגדלה או הקטנה בהכנסות אין מאחוריה, בדרך כלל, שינוי במזומנים. זאת, בניגוד להונאה תאגידית, שבה ההונאה מתבטאת בדרך כלל בשינוי בעין של נכסי החברה, למשל: מזומנים, מלאי או רכוש קבוע.

אנו עדים מדי מספר שנים, מאז תחילת פרסום דוחות כספיים לבעלי המניות מקרב הציבור, לאירועים מכוננים הנובעים מדווחים כספיים כוזבים על ידי הנהלות של חברות ציבוריות ואף על ידי ממשלות, והמצב מחמיר ככל שאנו מתקדמים עם הזמן.

במאה ה־20 היינו עדים לתופעות רבות של דיווחים כוזבים של חברות ציבוריות, לדוגמה: בשנות ה־20 (בועת וול סטריט שהתפוצצה ב־1929), בשנות ה־30 (הפר־שות של מקקסון־רובינס וקרואגר־טול), בשנות ה־60 (פרשת Investors Overseas Services Ltd), בשנות ה־70 (Funding Corporation of America), וה־80 וה־90 (משבר ה־Savings and Loan) ופרשת (BCCI) ואף במאה הנוכחית (פרשות אדלפיה, טייקו, וורלדקום ואנרון, ומשבר הסאב־פריים).

גם ממשלות מוסרות דיווחים כוזבים

אנו עדים גם לדיווח כספי כוזב על ידי ממשלות. כך למשל בדיווחים כספיים של מספר מדינות חברות שרצו להצטרף לגוש

הציבור הוטעה לגבי הרווחים. השקת קו הרכבת ליברפול־מנצ'סטר | ציור: א"ב קלייוון

ולוודא את נאותות ההצגה בדוחות הכספיים בכללותה.³ מטרתה, בין השאר, לוודא שהדוחות הכספיים אינם כוזבים ואין בהם הונאה ניהולית מהותית.

היכולת של הביקורת החיצונית בגופים גדולים לאתר הונאה תאגידית היא מוגבלת, גם לאור שיטת העבודה של המבקר החיצוני, העורך בדיקה מדגמית של ראיות, התומכות בסכומים ובמידע שבדוחות הכספיים. זאת, לעומת הבדיקה הפרטנית שנעשית בדרך כלל בביקורת החקירתית.

הסכנה העיקרית לקיום דוחות כספיים כוזבים, או שפריטים מהותיים בהם כוזבים, נובעת מהרחבה של "בעיית בעלים־סוכן" הידועה בעולם המשפטי כ"בעיית הנציג". בעיה זו נוצרת גם מהנטייה של המשקיעים להתמקד בביצועים לטווח קצר וגורמת למנהלים לנטות לקבל החלטות ניהוליות⁴ שיש להן השפעה גם על הדיווח בדוחות הכספיים, עד למצב קיצוני של הונאות ניהוליות, ולהחמיר את בעיית הנציג, הפועל בניגוד עניינים מובנה.⁵

למעשה, הבעלים ובעלי המניות רואים את רואה החשבון המבקר כגורם שנועד למנוע ולאחר תופעות של הונאות ניהוליות על ידי הנציגים, למרות שרואה החשבון המבקר עצמו אינו רואה את גילוי התופעה

מעין איגרות חוב ("loan notes") ועל ידי כך גייסו כספים מעבר למגבלות שהוטלו עליהן, במסווה של הון.

< מכירות הכרטיסים מהציבור נופחו על ידי העברות של פקודות יומן מחשבונות נדחים שנוצרו לתקופה העוקבת.

< הוצאות הפעלה של מסילות הברזל נרשמו בחסר על ידי חיוב הוצאות הפעלה והתחזוקה לרכוש הקבוע, ולא נרשמו הוצאות פחת.

הונאה ניהולית והונאה תאגידית

בביקורת החקירתית נהוג לסווג את ההונאות לשני סוגים:

< הונאה ניהולית – המוגדרת כיצירת דיווח כוזב, במטרה לגרום להחלטה ניהולית ו/או כספית שגויה. למשל: דוחות כספיים ובהם פריטים שגויים המועברים למשקיעים. < הונאה תאגידית – המוגדרת כהוצאת נכס מתאגיד באמצעים לא אלימים. למשל: זיוף חתימה על צ'ק ומשיכתו לטובת גורם חיצוני שאינו קשור לחברה ולא נותן לה שירות כלשהו.

הביקורת החיצונית פועלת במטרה להשיג מידה סבירה של ביטחון, שאין בדוחות הכספיים הצגה מוטעית מהותית

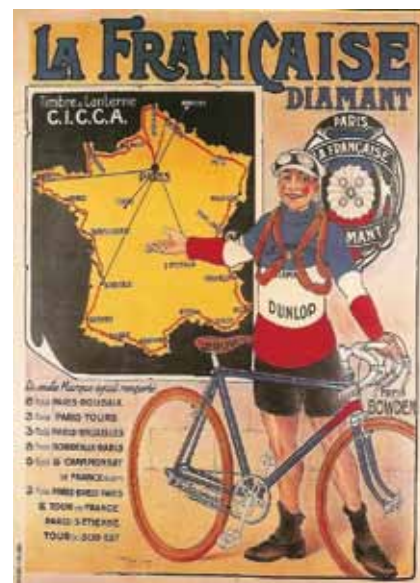
טבלה 1: ביקורת חיצונית מול ביקורת חקירתית

הנושא	ביקורת חיצונית	ביקורת חקירתית
מקור חוקי	חוק רואי חשבון ותקנותיו, חוק החברות, חוק אגודות שיתופיות, פקודת מס הכנסה	אין מקור חוקי. ייתכן מינוי של בית משפט או מאסדר (רגולטור)
מטרת הביקורת	לחוות דעה על נאותות ההצגה של הדוחות הכספיים	איתור, מניעה וכימות של הונאה, הלבנת הון, כספי טרור ושחיתות
החובה לביצוע הביקורת	חובה על פי החוק, בחברות	אין חובה לביצוע ביקורת חקירתית והיא מוזמנת על ידי גופים פרטיים וציבוריים, ככלי למילוי משימה מוגדרת
התאמת המבקר	רואה חשבון כמוגדר בחוק רואי חשבון	אין מגבלה. מעשית עליו להיות בעל ידע בתחום המבוקר. בפרקטיקה מקובל שהמבקר החקירתי הוא בעל הכשרה בתחומי החשבונאות
כפיות ומינוי	מתמנה על ידי בעלי המניות ומדווח להם. הדוחות הכספיים מאושרים על ידי אורגנים של החברה והדירקטוריון	מבקר חקירתי אינו כפוף לנושאי משרה במבוקר. הוא פועל ומדווח לפי דרישת מזמין הביקורת. מתמנה על ידי בעל תפקיד בחברה, או חיצוני לה (למשל: בעל מניות, מאסדר, בית משפט)
פרק זמן המינוי	שנה	עד גמר העבודה
תכיפות הביקורת	מחזורית	בדרך כלל חד-פעמית. תתכן גם ביקורת חקירתית שוטפת
תלות המבקר בגוף המבוקר	המבקר אינו יכול להיות עובד של הגוף המבוקר. המבקר חייב להיות בלתי תלוי בגוף המבוקר	המבקר החקירתי, בדרך כלל, חיצוני לגוף המבוקר, אולם יכול להיות עובד של הגוף המבוקר
תוכנית עבודה	כמתחייבת על מנת לאמת נכונות הדוחות הכספיים. מותווית על פי החקיקה, הפסיקה וגילויי דעת מקצועיים	הביקורת החקירית מוזמנת לביצוע משימה מוגדרת, בדרך כלל בעקבות חשיפה של אירוע הונאה או מעילה, או כאשר קיים חשד לאירוע כזה. תוכנית העבודה נגזרת בהתאם
דרישת מסמכים	המבקר רשאי לדרוש ולקבל כל מסמך וכל מידע שברשות הגוף שבו הוא משמש מבקר, או שברשות אחד מעובדיו, וכן גישה לכל סוג של מאגר של אותו גוף, הדרוש לו לביצוע תפקידו	מבקר חקירתי יקבל כל מסמך ומידע וגישה למאגרים שבשליטת מזמין הביקורת. לעיתים עליו להיעזר בצו לגילוי מסמכים או בצו חיפוש מטעם בית משפט
מתודולוגיית העבודה	על פי תקני ביקורת מקובלים	כלי מודיעין, הפעלת מקורות, כלים ממוחשבים ייעודיים, מודלים ייעודיים, מתודולוגיית עבודה הנבנות לאירוע

הנושא	ביקורת חיצונית	ביקורת חקירתית
דיווח	הוצאת דוח רואה החשבון המבקר לבעלי המניות של החברה, בכתב. ייתכנו גם דוחות כתובים אחרים, למשל: דוח רואה החשבון המבקר לבעלי המניות של החברה בדבר ביקורת של רכיבי בקרה פנימית על דיווח פנימי	אין הגבלה על צורת הדיווח. הדיווח יכול להיות בעל-פה ו/או בכתב (בדוח או חוות דעת) ו/או מצגת לגורם הממנה
הליך משפטי		דוחות, חוות דעת ומסמכים יכולים ולעיתים אף נועדו לשמש בהליכים משפטיים
ניירות עבודה	ראיות ביקורת התומכות בחוות הדעת	ראיות התומכות באימות/הזמת חשדות, כולל תרשומות, הקלטות, תצהירים
גישת המבקר	ספקנות מקצועית	גישה חקרנית, במטרה לאסוף ראיות אשר יאמתו/יזימו את החשדות ברמת ודאות סבירה
תגובת המבוקר	טיטוט דוח המבקר תועבר למבוקר, על מנת לתקן הליקויים בדוחות הכספיים, לפני חתימתם. השאיפה תהיה להוציא חוות דעת "חלקה" (ללא הימנעויות ו/או הסתייגויות)	לא נדרשת תגובת המבוקר ולעיתים הדוח חסוי מעיני המבוקר, כדי שלא לפגוע בהליכי המשך [4]

בהיקפים משמעותיים. הממשלה, שעמדה בפני בעיית פרעון החוב הממשלתי לטווח קצר, התקשתה למשוך קונים חדשים לאיגרות החוב קצרות המועד שלה, שחייבו מיחזור חוב של 55-60 מיליארד פרנק מדי שנה, ונאלצה לבקש מן הבנק המרכזי מקדמה כדי לשלם על איגרות החוב שהגיעו לפדיון. מאחר שסכום הכסף שהבנק המרכזי יכול היה להנפיק הוגבל בחוק ל-41 מיליארד פרנק בלבד, יצרו פקדי הבנק המרכזי תרגיל חשבונאי. תרגיל זה נועד לעזור לממשלה להימנע ממבוכה פוליטית, לו היתה פונה לאסיפה הלאומית לבקש העלאה של תקרת הסכום המותר. בעזרת תרגיל חשבונאי זה הנפיקו כסף והעלימו את ההנפקה בדיווחים השבועיים, לאורך חודשים. בתחילה היה זה תיקון טכני פשוט, והמעורבים ראו בו כורח השעה וצעד זמני בלבד. אך היקף הפעולות הלך וגדל, עד שבאפריל 1925 הגיע שווים של "המאזנים הכוזבים" ל-2 מיליארד פרנק – 5% מן הכסף הצרפתי במחזור. סגן נגיד הבנק המרכזי של צרפת

האירו, התגלו תופעות של "חשבונאות יצי-רתית" בעיקר בהכנסות, בהוצאות ובהיקף החוב הלאומי. אחת הפרשיות המכוננות בתחום דווח כספי כוזב על ידי ממשלה כונתה Les faux bilans ("המאזנים הכוזבים") והיא התפר-צה בשנת 1925, בצרפת שבין שתי מלחמות העולם.⁶ בפרשה זו היו מעורבים הבנק המר-כזי של צרפת וממשלת צרפת. קווי היסוד של הממשלה הצרפתית שנב-חרה במאי 1924, היו להימנע מאינפלציה ולשמור על יציבות כלכלית, על מנת למזער את ההשלכות הכלכליות של מלחמת העולם הראשונה על המשק הצרפתי. ראש הממשלה ושר האוצר התעלמו מאזהרות הפקידות הבכירה של משרד האוצר והסתמכו על נגיד הבנק המרכזי, תוך ניסיון לשמור על משק מוניטרי סגור על בסיס הזהב.⁷ במרס 1925 נודע לציבור בצרפת, כי מזה שנה קשרו פקידים בכירים בבנק המרכזי של צרפת עם עמיתיהם במשרד האוצר לזייף את ספרי החשבונות של הבנק. בתחילה הדבר נעשה בהיקפים קטנים, ומאוקטובר 1924 –

הונאה פיננסית נועדה למנוע מבוכה פוליטית בצרפת של 1925

טבלה 2: הונאות ניהוליות מול הונאות תאגידיות

סוג ההונאה	הונאה תאגידית (Corporate Fraud)	הונאות ניהוליות (Management Fraud)
המבצע	עובד / מנהל בארגון	מנהל / מנהל בשם הארגון
הקורבן / הנפגע הישיר	הארגון עצמו	גורם חיצוני לארגון, כגון: המדינה, רשויות, מוסדות פיננסיים נותני אשראי, משקיעים ובעלי מניות, לקוחות/ספקים
דרך הפעולה	שליחת יד באופן ישיר לכספי/נכסי הארגון למבצע, בדרך כלל, תועלת ישירה ומיידית. הפעולה מלווה, בדרך כלל, בפעולות הסתרה/הסוואה, ויצירת ערפול רישומי	דיווח / הצגת דוחות כספיים בפני גורמים חיצוניים. למבצע מופקת תועלת עקיפה (עליית שער המנייה, בונוס, קבלת אשראי, גיוס משקיעים)
תקופת הגילוי	קצרה יחסית (שנה עד שנה וחצי)	ארוכה יחסית (שנתיים ומעלה)
הנזק	קטן יחסית	גדול יחסית

- Andrew Odlyzko, *The collapse of the Railway Mania, the development of capital markets, and the forgotten role of Robert Lucas Nash*.
- George Robb, *White-Collar Crime in Modern England Financial Fraud and Business Morality, 1845-1929*, Chapter 2: The Railway Mania.
3. כפי שניתן לראות בנספחים לתקן ביקורת 99, "הנוסח האחד (בלתי מסויג) של דוח רואה חשבון מבקר על דוחות כספיים", כפי שפורסם בינואר 2009.
4. ראו גם: Sunit Shah, *The Principle-Agent Problem in Finance*, שם נערך ניתוח מעמיק של הגורמים לתופעה של ניגוד העניינים.
5. על סיכוני הונאות של דיווחים כספיים כוזבים בהקשר של "בעיית בעלים-סוכן" ראו גם: Zabihollah Rezaee, *Financial Statement Fraud: Prevention and Detection*.
6. אירוע זה מתואר לפי המקורות הבאים:
Ahamed Liaquat, *Lords of Finance- the Bankers Who Broke the World*, Chapter 13: La Bataille.
Kenneth Mouré and Martin S. Alexander (eds.), *Crisis and Renewal in France, 1918-1962*, Chapter 5: The Gold Standard Illusion: France and the Gold Standard in an Era of Currency Instability, 1914-1939.
Les faux bilans de la Banque de France dans les années 1920 by Bertrand entreprise, le chiffre'Blancheton (L et le droit, éditeurs J.G. Degos et S. Trébuq), pp. 73-89.
7. בסיס (תקן) הזהב (gold standard) – שיטה מוניטרית שבה ההילך הכספי החוקי של משק כלכלי הוא כמות מסוימת, קבועה מראש ובלתי ניתנת לשינוי, של זהב ולפיה כל הנפקה של כסף צמודה, בצורה זו או אחרת, להיצע הזהב.

מעניין לראות את הציטוט הבא מתוך פרט-טוקול חקירת רואה החשבון של NBRC בידי ועדת החקירה של בעלי המניות ב-1866:

"שאלה: האם החשבונות השנתיים כפי שהונחו בפני בעלי המניות בושלו באופן שיטתי על מנת להטעות אותם באשר למצב הנכון של ההכנסה וההוצאה של החברה, ועל מנת לאפשר להציג תשלום הדיבידנד המבוקש על ידי האדסון (ישב הראש), מבלי להתחשב בהכנסות הפנויות של החברה שהיו מאפשרות מטרה זו?"

"תשובה: כן, זו היתה התוכנית".
אכן, חד וחלק! כך יצאנו לדרך. ●

הערות

1. ראו גם: Michael J. Jones, *Creative Accounting, Fraud and International Accounting Scandals*, chapter 7.1.2.2.
2. אירוע זה מתואר לפי המקורות הבאים:
פרק 7.1.3 מספרו של ג'ונס (לעיל, הערה 1).

גילה באוקטובר 1924 את החשבונות ה"מטופלים" והודיע על כך מיד לנגיד, לשר האוצר ולראש הממשלה. הנגיד לחץ על הממשלה לתקן את הדיווחים ולהחזיר לבנק את החריגה, אך הממשלה, בתקווה שמצבה של המדינה ישתפר, לא עשתה דבר בעניין. כאשר דלפו הידיעות על הדוחות המזויפים, נאלצה הממשלה לפנות לאסיפה הלאומית כדי לבקש להעלות את התקרה החוקית. העיתונות דרשה להעמיד לדין את נגיד הבנק המרכזי, אך הוא הוכיח שהתנגד להמשך הטיוח ונשאר בתפקידו. הממשלה נפלה בהצבעת אי-אמון שנערכה בעקבות הגילויים. עם גילוי הדיווחים הכוזבים נכנס הפרנק הצרפתי לסחרור, והמשק הצרפתי סבל מחוסר אמון המשקיעים ומבריחת הון במשך קרוב לשנתיים.

גם השתלשלות האירועים של ויסות המניות הבנקאיות בישראל של שנות ה-80 התחילה בהיקף קטן והגיעה לממדים של סיכון כלל המערכת הבנקאית, להלאמת הבנקים הגדולים ולהרשעות פליליות של חלק מהמעורבים.
אם נחזור אחורה ל"מלך הרכבות",